

УДК 634.8:339.13

РОЛЬ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІНОГРАДАРСТВА

Г.М.Кулешова, асистент

Миколаївський державний аграрний університет

У статті акцентується увага на проведенні заходів щодо збереження трудових ресурсів у виноградарстві. Визначаються основні причини зменшення чисельності робітників і збільшення витрат праці на вирощуванні винограду. Запропоновано основні шляхи усунення цих причин.

В статье акцентируется внимание на проведении мероприятий по сохранению трудовых ресурсов в виноградарстве. Определены основные причины уменьшения численности рабочих и увеличения затрат труда при выращивании винограда. Предложены основные пути устранения этих причин.

У сучасних перехідних умовах будь-яке виробництво повинно бути економічно вигідним, тобто прибутковим. Ефективність галузі значною мірою залежить від технології виробництва. У виноградарстві удосконалення технологій полягає в культивуванні продуктивних сортів, формуванні кущів, застосуванні сучасної техніки, обробітку насаджень новими ефективними препаратами захисту рослин, внесенні добрив, забезпеченні кваліфікованими трудовими

ресурсами. Ми розділяємо погляди В.І.Бойка, А.І.Шумейка, Ю.М.Макаренка, які виокремлюють ряд факторів, що впливають на обсяги виробництва винограду, до яких слід віднести дотримання основних агротехнічних прийомів його вирощування, забезпечення засобами механізації і трудовими ресурсами, бо ця галузь вимагає багато затрат ручної праці. Вплив цих факторів на розвиток виноградарства формує конкурентоспроможність підприємства, як здатність діяти в умовах ринкових відносин і отримувати при цьому прибуток, достатній для вдосконалення виробництва, стимулювання працівників і підтримки продукції на якісному рівні.

Є різні погляди на сутність поняття “конкурентоспроможність продукції”. І.Синішин вважає найбільш точним визначенням “відповідність товару вимогам ринку, можливість збуту його на конкретному ринку” [1]. А.М.Романов впевнений, що “найбільш важливою складовою конкурентоспроможності товару є рівень витрат споживача в період його застосування” [2]. С.С.Гаркавенко розуміє конкурентоспроможність, як “сукупність якісних та вартісних характеристик товару” [3].

Незважаючи на різні підходи дослідників, формування суті конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції полягає у виготовленні і реалізації виробником товару високої якості з найменшими витратами. Трудові ресурси впливають на формування витрат продукції, особливо в виноградарстві. Однією з основних позитивних функцій конкуренції в галузі є підвищення кваліфікації, перепідготовка спеціалізованих на галузі працівників, економія ресурсів (матеріальних, людських і фінансових), удосконалення структури витрат [1].

Відомо, що виноградарство є капітало- і трудомісткою галуззю. Вона вимагає не тільки досить вагомих витрат коштів, а і праці. Вирощування винограду включає декілька етапів, найбільш ємким з яких вважається збирання врожаю (через застосування ручної праці), що збільшує витрати праці до 600 люд.-год. на 1 га. При цьому світові нормативні витрати, при синхронному використанні оборотних коштів і техніки, повинні становити 250-270 люд.-год. на 1 га насаджень. Тому в формуванні собівартості одиниці про-

дукції витрати праці мають нині найбільшу питому вагу. Науковці, що займаються даною проблемою, а саме Рибінцев В.О., Бузні А.М., Червен І.І., Червен Е.В. та інші, розглядали питання формування і збереження трудових ресурсів у виноградарстві, але деякі питання лишаються не розв'язаними. Тим більше, що в умовах жорсткої конкуренції людському фактору необхідно приділяти максимум уваги.

Миколаївська область є одним з регіонів півдня України, вдале місце розташування якої дає привілеї для ефективного розвитку виноградарства та виноробства. Це один із перших факторів підвищення конкурентоспроможності даного підкомплексу. Але, як довели дослідження, ґрунти та теплий клімат не достатні для його розвитку. Можна виділити, як мінімум, три основних ресурсозабезпечуючих фактори, які мають безпосередній вплив на розвиток саме виноградарства в даній області: наявність повнокомплектної матеріально-технічної бази в спеціалізованих господарствах, коштів для підкріплення галузі й забезпечення виноградарства трудовими ресурсами.

Як показали проведені дослідження, наявність постійної робочої сили у виноградарській галузі повинна бути на рівні 40% (працівників віком до 40 років). Ми видокремили чотири групи працівників за двома основними характеристиками: норма виробітку і якість виконаних робіт. Оцінка проводилась на базі ведучих підприємств корпорації “Миколаївсвадвинпром” за десятибальною шкалою. Як виявилось, спостерігається наступна тенденція: працівники, зайняті у виноградарстві, з віком переймають більший досвід і підвищується якість проведених робіт, норма виробітку зменшується. Найбільш оптимальний вік працівників – від 25 до 40 років, коли інтенсивність їх роботи значно зростає. Проведені нами дослідження показали (табл.), що підприємства корпорації “Миколаївсвадвинпром” не забезпечені трудовими ресурсами. У виноградарсько-виноробному підкомплексі області працюють тільки 27,9% робітників віком від 25 до 40 років. Молоді кадри займають невеликий відсоток, а перевага лишається за працівниками похилого віку. В середньому питома вага робітників віком старше

60 років у 2003 році становила 21,3%. Причиною міграції робочої сили є низький рівень оплати праці. У 2002 році середній розмір заробітної плати робітника аграрного сектора в м. Миколаєві становив 326,24 грн., в Жовтневому районі 265,08 грн., Березанському – 251,54 грн., Миколаївському – 249,29 грн. [4].

Таблиця 1

Розподіл працівників виноградарсько-виноробних підприємств корпорації "Миколаївсадвинпром" за віком, %

Підприємства	до 16-25 років		25-40 років		40-60 років		старше 60 років	
	2000 р.	2003 р.	2000 р.	2003 р.	2000 р.	2003 р.	2000 р.	2003 р.
Березанський	15,4	15,6	35,1	36,5	29,8	27,5	19,7	20,4
Веселинівський	10,2	8,4	39,6	30,1	37,4	39,1	19,8	20,4
Вознесенський	16,8	12,1	19,6	18,1	30,2	42,6	33,4	27,2
Жовтневий	17,5	18,4	28,7	26,4	33,7	35,4	20,1	19,8
Миколаївський	16	15,1	36,4	31	30,4	29,8	17,2	24,1
Очаківський	18,4	17,2	25,9	23,1	35,5	38,3	20,2	21,1
Разом	16,2	14,7	28,7	27,9	31,7	36,1	23,4	21,3

За даними статистики, в Миколаївській області на підприємствах аграрного сектору спостерігається тенденція до зменшення чисельності працівників в 2002 році на 9,1% порівняно з попереднім, в 2003 році цей показник збільшується. Виходячи з цього, виникає питання щодо забезпеченості аграрних підприємств, які займаються вирощуванням винограду, необхідною кількістю трудових ресурсів для ефективного функціонування даної галузі. Підприємства намагаються знаходити шляхи виходу з даної проблеми, приймаючи рішення про залучення робочої сили в напружені періоди зі сторони. Наприклад, ВАТ "Радсад" Миколаївського району щорічно залучає 500-600 робітників на збирання врожаю. Створені всі умови для роботи найманих працівників, які забезпечуються житлом, їжею, достатньо високим рівнем зарплати. В господарстві досить розгалужена соціальна сфера. ЗАТ "Ольвія" Очаківського району щорічно на просапку виноградників залучає студентів вищих навчальних за-

кладів, мотивуючи це високими витратами на паливно-мастильні матеріали, вартістю техніки.

Така тенденція до скорочення чисельності працівників певним чином впливає на ефективність підприємства, на витрати праці в досліджуваній галузі. На сьогоднішній день в області налічується близько 21 господарство, які займаються вирощуванням винограду. Приблизно 20% з них забезпечують оптимальний рівень рентабельності. Щорічно зростають витрати праці на вирощування винограду: по області в 2000 р. вони склали 9,7 люд.-год. на 1 ц, 2004 р. — 10,1 люд.-год. При цьому прибутковість в господарствах області помітно зменшується: рівень рентабельності в 2000 р. становив 45,7%, а в 2004 р. — 11,8%. Спостерігається пропорційно обернена залежність між витратами праці і рівнем рентабельності. Зменшення витрат щороку впливає на збільшення рівня собівартості. Найбільші витрати праці в Жовтневому районі, що викликане відсутністю в підприємствах оборотних коштів.

Ріст трудомісткості продукції пояснюється більшим використанням ручної праці, відсутністю техніки для проведення агротехнічних робіт. В основному на підприємствах своєчасне виконання робіт досягається збільшенням обсягу робіт на одного працівника. Відповідно зростає собівартість одиниці роботи і в 2004 році досягла 73,14 грн. за 1 ц, що видно з даних табл.2, тобто порівняно з 2003 роком збільшилась в 1,5 рази. Збитковість галузі в Миколаївському районі обумовлене тим, що провідне виноградарське господарство ВАТ “Радсад” у вказаному періоді по провідній галузі отримувало збитки у розмірі 147 і 93 тис.грн. відповідно. Підвищення витрат на виробництво винограду спричинене в основному збільшенням фонду оплати праці і витрат на утримання залучених працівників. Аналіз виноградарства доводить, що підприємства, що мають переробку, мають в більш вигідне становище, бо реалізують готову продукцію.

Ми вважаємо, що в сучасних умовах для розв’язання вище зазначених проблем необхідне кваліфіковане вирішення організаційних і технологічних питань виробництва в сучасних умовах забезпечуватиметься за рахунок:

Таблиця 2

**Основні показники економічної ефективності виноградарства
по сільськогосподарських підприємствах адміністративних районів Миколаївської області**

Адміністративні райони	Урожайність, ц/га			Собівартість 1 ц реалізованого винограду, грн.			Прибуток (+), збиток (-) з 1 га, грн.			Рівень рентабельності (збитковості), %		
	2003 р.	2004 р.	У середньому за 2003-2004 рр.	2003 р.	2004 р.	У середньому за 2003-2004 рр.	2003 р.	2004 р.	У середньому за 2003-2004 рр.	2003 р.	2004 р.	У середньому за 2003-2004 рр.
Березанський	53,4	86,3	71,4	43,39	51,66	49,61	1408,2	1596,1	1710,86	60,8	35,8	48,3
Веселинівський	55,4	101,5	81,6	-	60,6	60,6	-	861,13	692,29	-	14	14
Жовтневий	21,1	23,7	22,3	64,03	76,91	69,43	73,43	2114,4	1042	5,4	116	67,3
Миколаївський	80,2	56	67,2	52,13	41,82	48,37	-1666	-651,05	-1000,7	-39,8	-27,8	-30,8
Очаківський	36,2	37,9	36,9	59,79	66,49	61,98	411,23	-617,39	-110,01	19	-24,5	-4,8
По області в середньому	48,5	43,8	46,2	49,52	73,14	63,11	885,6	377,6	534,45	36,9	11,8	18,4

- створення необхідних соціально-побутових умов для закріплення в галузі молодих спеціалістів;
- укладання угод з учбовими закладами стосовно підготовки спеціалістів і кваліфікованих працівників з урахуванням специфіки виноградарсько-виноробного виробництва;
- періодичного підвищення кваліфікації керівників і спеціалістів галузі (не рідше одного разу на 5 років в наукових закладах);
- проведення цільових короткотермінових семінарів з керівниками, головними спеціалістами, спеціалістами середньої ланки та робітниками (виноградарями) з вивчення окремих актуальних питань розвитку галузі та зарубіжного досвіду з залучення провідних вчених та спеціалістів виробництва;
- вивчення досвіду передових господарств галузі, стажування керівників та спеціалістів за кордоном.

У зв'язку з великою працевісткістю галузі виноградарства вагоме значення має впровадження комплексної механізації і прогресивної технології. Механізація виробничих процесів є одним з основних шляхів підвищення продуктивності праці і зниження собівартості продукції у виноградарстві. Можливе впровадження механізації таких працевістких робіт, як обрізування кущів, підв'язування зелених пагонів, збирання винограду та формування кущів винограду, але підприємствам не вистачає коштів на таку техніку. Майже всі агротехнічні операції у виноградарстві проводяться вручну.

Висновок: на сьогоднішній день є два шляхи вирішення проблеми трудовозабезпеченості. По-перше, слід зменшувати насадження виноградників в господарствах, в яких не вистачає робочої сили. Виноградарство необхідно концентрувати в тих підприємствах, які мають передумови і наявність всіх ресурсів для забезпечення їх конкурентоспроможності поряд з іншими сільськогосподарськими структурами. По-друге, у господарствах, де є надлишок ресурсів, доцільно формувати власний комплекс по вирощуванню і переробці винограду (бажано з організацією вторинної переробки сировини).

ЛІТЕРАТУРА

1. Економічна енциклопедія. - Т.1. Тернопіль: Академія народного господарства, 2000, - 864 с.
2. Гаркавенко С.С. Маркетинг. - К.: Лібра., 1996. - 384 с.
3. Романов А.Н., Корлюгов Ю.Ю., Красильников С.А. и др. Маркетинг. - М.: Банки и Биржи, Юнити, 1996. - 560 с.
4. Стан сільського господарства області в 2002 році. Економічна доповідь. - Миколаїв: Миколаївське обласне управління статистики, 2003. - 36 с.